

П Р И Л О З И

811.163.41'373

<https://doi.org/10.18485/kij.2022.69.1.6>

РАЈНА М. ДРАГИЋЕВИЋ*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 15.05.2022.
Прихваћен: 30.05.2022.

ПРАСКОЗОРЈЕ И ДРУГЕ НАЈЛЕПШЕ РЕЧИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Рад представља текст излагања које је одржано 14. априла 2022. године у Коларчевој задужбини, у оквиру циклуса *Март, месец српског језика*. Једна од активности у оквиру те манифестације била је Избор за најлепшу реч српског језика. На сајту Друштва за српски језик и књижевност Србије објављен је позив ученицима из целе Србије да пошаљу реч која, према њиховом мишљењу, заслужује титулу најлепше речи српског језика. У овом раду анализирају се, из различитих углова, речи које су стигле на конкурс и износе се одређени закључци који могу бити корисни за лингвисте, пре свега, лексикологе и дериватологе, али и за психологе и социологе.

Кључне речи: најлепша реч, *праскозорје*, лексикологија, дериватологија, српски језик.

Идеја о избору најлепше речи српског језика изникла је из жеље да ученике основних и средњих школа укључимо у активности у вези са манифестацијом *Март, месец српског језика*, коју је организовало Друштво за српски језик и књижевност Србије, у сарадњи са Катедром за српски језик са јужнословенским

* rajnad@yahoo.com

језицима Филолошког факултета Универзитета у Београду. Неки студенти, асистенти и доценти држали су предавања на Филолошком факултету и широм Србије, а требало је покренути и ученике да размишљају о свом матерњем језику, да се удубе у њега, да га послушају. Колегиница Весна Ломпар предложила је да од ученика затражимо да изаберу неку реч, а затим је незнатно прецизирала могући захтев – да то буде најлепша реч српског језика. Затим сам ја формулисала молбу ученицама, која је овако гласила:

Драги ученици,

Март, месец српског језика, прилика је да размишљамо о значају и лепоти нашег језика. Ако желите да учествујете у избору за најлепшу реч српског језика, покушајте да се сетите неке речи која је својим значењем или звучањем оставила на вас посебно дубок утисак, а чули сте је од својих најближих или сте је прочитали у књизи неког српског писца. Хајде да заједно сачинимо ризницу лепих речи нашег језика!

реч: _____

значење: _____

извор (од кога сте је чули, где сте је прочитали): _____

Зашто је ова реч за вас лепа (образложите кратко, у једној реченици): _____

Као професори србистичких предмета којима је у фокусу реч, колегиница Весна Ломпар, као морфолог, и ја, као лексиколог, могле смо да осмислимо много критеријума које је, теоријски, било могуће задати ученицама у избору најлепше речи. Знале смо, међутим, да ће их ти критеријуми обуздавати, а требало је подстаћи их да слободно размишљају и да српском језику приђу као изворном делу себе, као нечему што није само национално већ и лично наслеђе у којем је наталожено све оно на чему се заснива њихов вредносни систем и они сами.

Познато нам је, наравно, да многе лексикографске куће широм света бирају тзв. *Речи године*, писале смо и предавале о томе, али нисмо желеле манифестацију налик тој јер су резултати таквих избора уско везани за осиромашену савремену културу, чије симболе данас представљају фотографије самог себе (*селфи*), електронске цигарете (*вајп*), гледање више епизода једне серије у континуитету (*бинци-вочинг*) и сличне манифестације испразног провођења времена и живота.

Зато смо сасвим директно позвале децу да размишљају о речима свога језика, а као основни критеријум у издвајању једне од њих тражиле смо значење или звучање или деци значајан извор из којег су се информисали о речи. Пазиле смо да не споменемо термин *творба речи*, а ни *формални склоп*, већ смо све те критеријуме који одбијају заменили речју *звучање*. Желеле смо да извучемо из младих понеки дијалектизам или архаизам из родног краја, окационализме и друге ретке речи чији су смисао у децу утиснули српски писци, али смо све то упаковале у врло разговорну, ни најмање научну формулацију „чули сте је од својих најближих или сте је прочитали у књизи неког српског писца”. Нисмо се опирале ни новим речима, пустили смо да и оне извиру из деце, ако су нова

искуства надвладала оно дубоко, архетипско, у њима. Ограничења није било – дозвољене су биле речи из родног краја, из старина, из урбаног живота обележеног новим технологијама, из прочитаних књига, из породичног гнезда, из школског живота, са улица веллеграда, из бакиног и декиног дворишта на врху неке планине, из омиљене песме, из ноћног провода, из најдубљег сећања или из данашњих вести на радију – све им је било дозвољено.

И још понешто смо им поручиле између редова. На крају позива позвале смо их да заједно сачинимо ризницу лепих речи српског језика, чиме смо им, у ствари, рекле да нема најлепших речи и да свака реч коју изабери представља бисер у ризници најлепших речи.

Тражећи од ученика да образложе зашто је изабрана реч за њих лепа, поручиле смо им да су сви говорници српског језика равноправни, да свако има права на избор и став у вези са својим језиком и да је свако мишљење меродавно. Показале смо им да уважавамо њихове критеријуме и, што такође није било случајно, питале смо их зашто је за њих изабрана реч лепа (нисмо рекле најлепша), јер смо желеле да их ослободимо одговорности да реч за коју се одлуче заиста мора бити најлепша реч српског језика. Поручиле смо им да су све лепе речи српског језика, у ствари, најлепше ако се употребе на правом месту и у право време.

Позив је био објављен 23. фебруара, а прикупљање речи је трајало до 15. марта. За само три недеље стигло је 950 речи из свих крајева Србије и из дијаспоре. Деца су одлично разумела оно што смо им поручили. О најлепшим речима мислило се у Аранђеловцу, Београду, Бачком Моноштору, Бачкој Тополи, Банатском Новом Селу, Бољевцу, Бечеју, Великој Плани, Врању, Врњачкој Бањи, Власотинцу, Великом Градишту, Врднику, Горњем Милановцу, Гроцкој, Дражњу, Деспотовцу, Жагубици, Зајечару, Јагодини, Јабуци, Јасики, Кањижи, Качареву, Камнику, Кленку, Кикинди, Косјерићу, Краљеву, Крушевцу, Крагујевцу, Куршумлији, Коцељеви, Каћу, Лучици, Лешку, Лучанима, Лазаревцу, Младеновцу, Новом Саду, Новој Вароши, Нишу, Обреновцу, Панчеву, Пожаревцу, Параћину, Прилужју, Прокупљу, Сопоту, Сомбору, Смедереву, Смедеревској Паланци, Сечњу, Стојнику, Суботици, Тителу, Тутину, Ћуприји, Умчарима, Ужицу, Чачку, Чоки, Шапцу, али и у Дрвару, Бањалуци, Камнику у Републици Српској, Миклавжу на Дравском пољу у Словенији, Валдању у Италији, Штутгарту у Немачкој, Луксембургу, Ставангеру у Норвешкој, Курбеуу у Француској, Вићенци у Италији, Марибору у Словенији, Хилдену, Траунштајну, Бремену у Немачкој, Паризу, Чикагу, Франкфурту, Минхену, Љубљани. Из свих ових села и градова широм Србије, региона, Европе и света стизали су делови душе ове деце која као да су чекала да их неко пита која им је реч најлепша у српском језику. Око најлепше речи згуснула се нека топла, радосна енергија која као да је чекала да буде ослобођена.

Које су речи деци најлепше? Неки одговори су се више пута понављали. Најчешћи одговор био је *љубав*. Чак 57 ученика послало је ову реч, а за њом поучесталости следи *породица* (26), *срећа* (25), *мајка* (20), *хвала* (16). Учесталост ових одговора указује на чињеницу да речи у вези са породицом и породичним

односима још увек представљају, по свему судећи, кључне речи српске културе. Породичност, упркос бројним изазовима, остаје основна вредност младих генерација, а не само старијих, како се то понекад мисли. Занимљиво је да се према 20 одговора *мајка*, реч *отац* појављује само једанпут, *родитељ* два пута и *родитељи* два пута.

Један од главних утисака јесте прилично велик број славенизама, који сведоче о томе да упркос настојањима Вука и вуковаца наш народ никада није престао да се диви лепоти ових речи, које су вековима чуване за посебне прилике у којима је потребно испољити нарочиту ерудицију и језичку суптилност. Упркос чињеници да, како је то запазио наш познати слависта Богољуб Станковић (1996: 377–378), у свих шест томова Речника Матице српске има мање славенизама него што је турцизама у само првом тому тога речника, славенизми притајено живе у лексичкој меморији српског народа, чак и најмлађих њених представника, и васкрысу када је потребно. Тако су међу најлепшим речима своје место нашле и славеносрпске речи или оне настале по угледу на њих – *благовање*, *благоглагољив*, *благодарити*, *благодарност*, *благодат*, *благонаклоност*, *благослов*, *благословен*, *благоухан*, *блажен*, *великодушност*, *краснонаравије*, *красноречје* и друге.

Многима су најлепше речи оне којима се именују симболи наше националне или православне културе: *бадњак*, *божур*, *огњиште*, *расковник*, *слава*, *ћирилица* и др.

Међу најлепшим речима има доста оних с апстрактним значењем: *блаженство*, *брижљивост*, *будућност*, *ваљаност*, *вера*, *гордост*, *душа*, *знање*, *истина*, *машта*, *нада*, *носталгија*, *одговорност*, *понос*, *самопоуздање*, *слобода*, *снага* и др., али има и оних које означавају конкретне појаве: *авлија*, *бакрач*, *голубица*, *гост*, *дом*, *брангулија*, *књига*, *колевка*, *коњ*, *курјак*, *море*, *новац*, *орден*, *скамија*, *софра*, *чесница*, *шајкача* и др.

Најлепше речи, очекивано, везују се најчешће за највише вредности које се њима именују, али не мора увек тако бити. Понекад се лексичка симпатија успоставља по другим критеријумима, на пример, по необичном гласовном склопу: *брангулија*, *дунда*, *ђаконија*, *заврћкола*, *сокоћало*, *тараба*, *тутумрак*, *ћарлијати*, *џибзар*, *шалабазер*, *шимшир*, *ињир*, *ићућурити се*, *фрцокла*.

Најлепше је и оно што је недодирљиво и недокучиво, загонетно јер превазилази границе људске спознаје, без завршних тачака у простору и времену: *бескрај*, *бескрајност*, *бездан*, *Васељена*, *Васиона*, *вечност*, *Галаксија*, *нигдина*, *нигденигдина*, *Свемир*.

Иако није било никаквих ограничења, веома мало страних речи из научног стила проглашено је најлепшим, али има и таквих: *ауентичност*, *баобаб*, *гастрономија*, *гестикација*, *глорификација*, *егзотичан*, *еукалиптус*, *идентификовати*, *нирвана*, *носталгија*, *оторинологологија*. Нема ни нових речи, али пошто изузеци потврђују правила, појавила се једна *педагошкиња*.

Ко је децу научно најлепшим речима? Своје „најлепше речи” ученици су углавном чули у породичном кругу, пре свега од родитеља, затим и од родбине, а појмови који су њима именовани временом су се развијали. Ево како то

објашњавају сама деца. Тијана Ђокић, ученица четвртог разреда средње школе, овако објашњава где је први пут чула своју омиљену реч *бескрај*: „Реч бескрај први пут сам чула као дете када ми је бака помињала бескрајну љубав. Знала сам шта је љубав, а шта је бескрај сазнала сам касније у животу.” Млађан Младеновић, ученик шестог разреда, одлучио се за придев *благоухан*, уз напомену: „Моја бака је користи, а и често се јавља у старој српској поезији када желе да нам дочарају како нешто прелепо мирише.”

Пријатно изненађује чињеница да су ученици наводили да су за многе речи чули у школи, иако све чешће занемарујемо улогу школе у животу деце. Тако је, на пример, ученик од учитељице научио шта је *завет*, на Народној традицији чули су за *огњиште*, за *благодарност* на Веронауци, за *мркосвестницу* на Неурологији. Матеја Гркљановић, ученик седмог разреда Српске допунске школе у Паризу, чуо је у својој школи за симболику *Наталијине рамонде*, а Елеонора Чубрило, ученица петог разреда у далеком Луксембургу, заволела је реч *Видовдан* захваљујући учитељици у Српској школи. Највише најлепших речи за које су деца чула у школи заволено је на часовима Српског језика, а са њима су се упознали пре свега из читанки, а затим и из других извора.

Постоје речи које су деца засигурно чула од својих родитеља, али су појмове именоване тим речима у њиховом сазнању обликовали српски писци са чијим делима су се ученици сретали у школи. Значај књижевног дела које је пробудило њихову радозналост у вези с неким речима толико је велик да су деца поверовала да су и за саму реч чула од писаца тих дела. Тако је један ученик „поверовао” да је за *вашар* први пут чуо од Добрице Ерића, други је своје знање о *божур*у везао за Милана Ракића, *вечност* за Бранислава Нушића, један ученик је придев *зајатурен* везао за Змаја и именицу *луг* за Змаја, *праскозорје* за Васка Попу, *рођакање* – Љубивоје Ршумовић, *скамија* – Добрица Ћосић, *иконостас* – Десанка Максимовић, *излишан* – Иво Андрић, *отаџбина* – Алекса Шантић, Ђура Јакшић, Јован Дучић. Избор за најлепшу реч показује да постоје писци који успостављају чвршћи мост са ученицима од неких других. Међу њима су, на пример, Змај или Алекса Шантић. Иако није жив већ цео век, Шантићу полази за руком да обликује бројне појмове у сазнању деце рођене у XXI веку. И сви остали писци које смо управо споменули помажу деци да утону дубље у живот и да на прави начин обликују појмове који су до тада били аморфни и у свести деце представљали тек голе речи без смисла. Зато се дела ових писаца не смеју занемарити и олако избацити из школских планова и програма јер имају утемељитељску улогу у животу деце. Избор за најлепшу реч осветлио је неке од тих свремених писаца који уносе светлост у дечије сазнање.

Зашто деца воле неке речи? Нека деца су своје најлепше речи разумела као ознаке за појмове који им највише значе, па је тако *бадњак* одређен као „симбол Божића”, *анђео* је „заштитник”, *бео* симболизује „чисту душу и невиност”, *душа* је изабрана као „симбол живота и непролазности”, *небо* представља „слободу”, *породица* – „спокој и топлину”, *отац* изазива асоцијације на „најдивније ствари спојене у једно”, *наручје* – „место сигурности и склониште од сваког зла”. Илија

Јовановић, ученик трећег разреда средње школе из Пожаревца, чуо је за Рашку на часовима Историје и та реч изазива код њега „пркос и понос”.

Неке речи носе нешто архетипско, исконско, што деца не разумеју, али осећају. Треба обратити пажњу на овај слој дечије лексике и дечијег језичког сазнања – слој наслућивања, јер деца су понекад недорасла да умом сагледају оно што могу срцем. Речи их понекад изазивају, буде њихову радозналост, а спознаће их изнутра тек када буду зрелији. Ивана Зорић, ученица трећег разреда из Нове Вароши, овако објашњава зашто је *душа* најлепша реч: „Ова реч односи се на нешто у нама што је невидљиво, што не знамо где се налази, али сви знамо како боли, у души су сабрани сви наши немири, али и спокоји, она је мотор и мелодија нашег бића, у њој је суштина и истина.” Дакле, не знамо шта је, не знамо где је, али знамо да је најважније. Задивљује способност младих људи који тек сазревају да наслуте да је у животу најважније оно што се голим оком не види. Софија Хелгесен из далеког Ставангера у Норвешкој живи у хладној Скандинавији, али греје се топлином свог матерњег језика и шаље поруку о души: „Кад моја бака каже мени *душо моја*, и кад нисам разумела шта значи та реч, знала сам да је нешто лепо и осећала сам топлину и радост.” Једна девојчица не зна баш шта је *завет*, али бира баш ту реч као најлепшу у српском језику зато што има „дубоко значење, односно ту неку тежину”. Једна девојчица је своја нејасна просијавања о души објаснила утиском да је душа „искрен појам”. Марко Дамњановић из Београда одабрао је реч *Косово* зато што она за њега има „велико историјско и емотивно значење”. За једног Огњена *жар* „носи велико значење”. „Кад чујем реч *жар*”, каже Огњен, „помислим на вечност, ватру, слободу”. Једна девојчица која наслућује да је време једна од главних координата којима одређујемо ток свога живота замислила се над *казаљком* и схватила њен симболички значај. За њу је *казаљка* најлепша реч јер „показује нешто паметно”. Колико истине има у овом њеном кратком, незрелом, али проживљеном образложењу! Љубав за једну девојчицу има „безгранично значење”, а Лена Терзић из Сопота каже за *отаџбину* да је „поносна и свечана реч, пуна је љубави према пореклу, држави, деди, оцу”. Има, међутим, и врло зрелих одговара. Један од њих написала је Јована, која нам је открила да ју је реч *домовина* научила да „саму себе воли изнутра”. Лидија Тимотијевић из Качарева највише воли реч *дам* јер „су врата дома увек отворена”.

Неке речи неодољиво су привлачиле децу јер имају два лица, једно позитивно и друго негативно. *Носталгија* је изабрана јер је „једно од ретких стања у којима човек истовремено може да буде и тужан и срећан”. Једна девојчица се определила за *гордост* јер у позитивном смислу значи достојанственост, а у негативном уображеност.

Деца су у неким речима учавала везу између значења и звучања. Понекад те везе објективно нема, па је утолико њихов доживљај занимљивији и заслужује пажњу. Један дечак се определио за придев *неприкосновен* и овако образложио свој избор: „Реч је звучна и својом структуром прати значење.” Неко је

за *баштину* рекао да та реч сама себе описује. Једна ученица је приметила да *гордост*, према њеној оцени, слично звучи и значи.

Звучање које је ученицама споменуто као један од могућих критеријума за избор најлепше речи схваћено је на различите начине, што показују сами одговори: *аманет* – звучи необично, *дворити* – звучи узвишено, *ћул* – звучи једноставно, мирисно и лепо, *магновење* – звучи моћно, *нигдина* – звучи лепо, *благодарити* – звучи осећајно, *дабоме* – звучна реч, *дрангулија* – звучи као нека изгубљена ствар, *душа* – милозвучна реч, *тиштити* – звучи мелодично.

Деца су у образложењу понекад писала да их нека реч подсећа на нешто. Ево неколико примера: *авантура* – подсећа ме на књиге, *авлија* – подсећа ме на време мојих предака, *бадњак* – на породицу, *бескрај* – на небо и књиге, *благостање* – на срећу, *божур* – на Бога, *варошица* – подсећа на пролеће и неке нежне боје, *волети* – на љубав према Ивану, *вулкан* – на нешто страшно, а опет задивљујуће, *дедовина* – на породицу, *детињство* – на најбољи део живота, *лентир* – на лето, *колевка* – на најлепши период живота, *рај* – на срећу која траје.

Речи *авлија*, *вазда*, *гордост*, *деверати*, *доцније*, *егеда*, *легиштар*, *мркосвещица*, *сокоћало* привукле су децу јер су, према њиховој оцени, старе, а неке их привлаче јер су топле: *другарство*, *бадњак*, *жар*, *загрљај*, *кућа*, *љубав*, *породица*, *ићућурити* (*се*).

Ако желимо све прикупљене најлепше речи, њихова изворишта и образложења за њихов избор схватити као један макротекст, разумећемо (и још једанпут поновити) да, упркос глобалистичким покушајима да се пољуљају темељне вредности, наша деца, на срећу, уточиште још увек проналазе у својој породици, у своме дому, веома су везана за своје укућане, држе до вредности које носе из своје куће и кад треба да одреде оно што је најлепше, а они најлепше изједначавају са најважнијим, увек се окрећу ка оном најдубљем у себи, наученом у раном детињству, и готово никад то најлепше не траже у шљаштећим светлима агресивних, испразних медијских садржаја којима су окружени. Избор за најлепшу реч буди наду да породица, па и школа, снажно утемељују нашу децу.

Зашто је праскозорје издвојено као најлепша реч? Трочлана комисија коју смо сачињавале проф. Весна Ломпар, асистент Весна Николић и ја морала се некако одредити за једну реч. Као председник Комисије, предложила сам да свака од нас, без међусобних утицаја, прегледа листу приспелих речи и да изабере десет кандидата који, више од осталих, заслужују посебну пажњу. Такође, чланови Комисије имали су задатак да се одреде за једну реч која се, по оцени свакога понаособ, посебно истиче. Затим се Комисија окупила и упоредила изабране речи. Неке су се нашле само на једном списку, неке на два, а само једна реч нашла се на сва три списка – *праскозорје*. Ова реч се сама наметнула као победник. Весни Ломпар се највише допала реч *благоухан*, Весна Николић се одредила за *задужбину*, а ја за *преумњење*. Ипак, победило је *праскозорје*.

Да реч *праскозорје* заиста заслужује пажњу, потврђује и чињеница да се за њу одлучило чак десет ученика: Богдан Николић из Пећинаца, Богдан Петровић из Ваљева, Катарина Зарић из Београда, Јана Прекић из Аранђеловца, Уна Савић

из Београда, Реља Јарковачки из Панчева, Софија Ненадић из Кнића, Петра Миловојевић из Земуна, Виолета Тодосијевић из Параћина и Александра Марковић из Винче.

Праскозорје је словенска реч која означава време пред излазак сунца, када зора праска, пуца. Ова слика видљива је и у сложеној творбеној структури те именице. Реч носи дубоку симболику рађања, почетка и наде. У образложењу своје одлуке ученици су писали да им се чини као „да пуца, уз прасак, љуска дана који се рађа”, да реч означава „почетак нечег новог, лепог и искрицавог”, као и да се *праскозорје* односи на „нови дан, нови почетак и повратак светлости након таме”, док су неки запазили да та „једна реч описује толико много”. Реч *праскозорје* задовољава све критеријуме који су задати – значење, звучање, симболика. Звучање јој обезбеђује ономотопеја садржана у основи глагола *праскати*. Лепоту форме дугује сложено-изведеној творби јер је настала слагањем творбених основа глагола *праскати* и именице *зора*, а затим је на тако добијену основу додат суфикс *-је*, чиме је слагању (композицији) додат извођење (деривација), а то су два најубичајенија начина творбе речи у српском језику, који се ретко удружују, а као резултат дају веома садржајне, значењски богате, творенице. Импресивна слика свитања као праска светлости после потпуне таме дала је могућност да ова именица развије више метафоричких значења и да постане симбол за буђење новог, оличење испуњене наде, доказ да вреди живети јер после таме долази светлост, веру да ће бити боље. Ономотопеја праска у основи ове речи носи у себи синестетичку слику јављања светлости која се чује, јер зора прашти и цичи у нашем народу (исп. *цик зоре*), природа и човек уз фанфаре дочекују светлост. Склона сам да верујем да би *праскозорје* било једна од најлепших речи српског језика чак и да смо поставили далеко строже критеријуме за њен избор и да су испитаници били стручнији језикозналци.

Електронски корпус савременог српског језика¹ показује склоност говорника српског језика да именицу *праскозорје* обично користе у метафоричком значењу и у формалнијем стилу, нпр. *праскозорје Првог светског рата*, *праскозорје човечанства*, *праскозорје Карађорђево буне*, *праскозорје космичке ере*, *праскозорје људске културе*, *праскозорје склапања Новог завета*, *праскозорје крвавог полома СФРЈ*, *праскозорје Видовдана*, *праскозорје Васкрсења Христовог*, *праскозорје живота*, *праскозорје XX века*, *праскозорје нас самих*, *праскозорје најављене апокалипсе*, *праскозорје дигиталне епохе*, *призори праскозорја*, *сиве литице праскозорја*, *у измаглици праскозорја*, *сиње праскозорје*, *јетко праскозорје*, *плаветнило праскозорја*.

Та склоност речи да се везују за свечаније, формалније прилике говори о томе колико избор лексике може утицати на развој високог стила српског језика. *Праскозорје* и још неке речи које су ученици изабрали као најлепше указују на потребу самих ученика да се у образовном систему посвети пажња и вертикалном раслојавању језика, а не само хоризонталном. Под хоризонталним ра-

¹ <https://www.clarin.si/noske/index.html>

слојавањем подразумевам поделу на књижевноуметнички, новинарски, научни, разговорни и друге функционалне стилове, а под вертикалним раслојавањем могла би се схватити подела на високи, средњи и ниски стил. Премало пажње се у српској стилистици, па и у образовању, придаје вертикалном раслојавању стилова, а *праскозорју* би место било управо у високом стилу.²

Да је *праскозорје* сасвим заборављена реч која се користи само у свечаним приликама које захтевају узвишено изражавање, не би јој место било међу најлепшим речима српског језика јер би то значило да је говорници такоређи не употребљавају и не осећају. Ипак, то није тако. Електронски корпус српског језика даје доста примера за употребу ове именице у публицистичком, па чак и у разговорном језику.

Сусрет са победницима. Свих десет ученика-победника позвано је на Филолошки факултет, где су им уручене награде, а Друштво за српски језик и књижевност Србије објавиће дигиталну књигу са одговорима ученика, њиховим именима и образложењима која су навели – јер Комисија сматра да су сви одговори победили и да су све послате речи најлепше!

Одјаци. Избор за најлепшу реч заинтересовао је ученике, али и неке наставнике. Владимир Милојевић, професор XIV београдске гимназије, затражио је од ученика четири одељења да се одреде за најлепшу реч, а затим је осмочлана комисија коју су сачињавали професори Српског језика рангирани најдраже речи ученика ове школе. Прво место, према мишљењу Комисије, деле *наручје*, *сунцокрет* и *варошица*, на другом месту су *бескрај*, *таленат* и *праскозорје*, а треће место су заузеле речи *Косово*, *тиховање* и *праштање*. И ученици и наставници су се у Месецу српског језика дали у размишљања о лексици свога језика.

Сви медији су објавили вест о избору за најлепшу реч, а она је изазвала бројне реакције читалаца. Сваки говорник српског језика као матерњег осећа српски језик, с правом, као своје власништво и свако мисли да има права да се сложи или не сложи. И то је један од наших циљева – освестити код грађана знање о томе да је наш језик заиста део нас и да о њему свако од нас понаособ треба да размишља, а затим и да га негује и развија као што бринемо о сопственом здрављу. Један од првих корака у томе јесте изазвање потребе код грађана да изаберу праву реч у складу са приликама у којима се налазе. Прелиставање лексичке меморије, вагање између два синонима и свесна одлука о избору најприкладније речи већ само по себи јесте корак напред. Исто тако, размишљање о лепим речима, њихово рангирање на лепе, лепше, најлепше или степеновање по било којем критеријуму јесте ураћање у свет свога најдубљег, а истовремено и неговање тога најинтимнијег. Ако подстакнемо наш народ да мисли о свом језику, учинили смо нешто за српски језик.

²О високом стилу и лексичким ресурсима за високи стил у руском језику исп. Петрухина 2012.

На порталу Б92, 22. марта 2022. године, спроведена је анкета: *Ово је најлепша српска реч – да ли се слажете са избором?*³

Новинари су читаоцима поставили питање: *Која је од предложених речи за вас најлепша* и понудили им неколико речи које су се нашле у ужем избору на нашој манифестацији:

- а) праскозорје, заслужено је победила
- б) благодат
- в) благоухан
- г) благовање
- д) ниједна од понуђених

У анкети је учествовало 2.537 учесника. Интересовање изненађује и задивљује јер нико од учесника није одговорио на постављено питање зато што је то морао, већ зато што је желео, тј. зато што се осетио позваним. Већ сама ова чињеница представља најбољи показатељ смислености наше манифестације.

Од 2.537 учесника, чак 1.507 сложило се да је *праскозорје* најлепша реч, 264 учесника се определило за *благодат*, 37 је одабрало *благовање*, 16 је изабрало *благоухан*, а 713 учесника сматра да ниједна од понуђених речи не заслужује да буде издвојена као најлепша.

Стигло је и 120 коментара, у којима су читаоци коментарисали реч *праскозорје* и предлагали и образлагали лепе речи српског језика. Ево неких предлога: *благостање, чедо, тмина, опуштено, завичај, достојанство, хлеб, пахуља, милина, нећу*. Неки читаоци су писали и спискове речи за које је везана њихова лексичка симпатија. Један је предложио: *језгровито, кочоперно, нехотично, оскоруша, оштроконђа, сијасет, подозревати, разгоронадити се, дословно*. Други се досетио ових речи: *Свемир, ваздух, душа, милост, озарити, разум, обзир, врлина, блажен, опрост, вртлог, врело*. Неки су се и нашалили, али и то треба поздравити, па су предложили: *шненокле, цинцилатор, леба, комшиница, ћути и трпи* итд.

На порталу Nova, 29. марта 2022. године објављена је вест: *Изабрано је 25 најружнијих српских речи*.⁴

Избор је спроведен на друштвеним мрежама, а међу најружнијим речима нашле су се и ове: *пазух, свекрва, јетрва, копиле, пасторак, ликуша, бубуљица, изнутрица, пихтије, распуштеница, газда, грба, боранија, прелепотица, очух, маћеха, патрљак, крмељ, мушмула, нероткиња, чукљеви, уседелица, мњење*.

На порталу Курира, 5. априла 2022. године објављен је текст под називом *Да ли знате које су најружније речи у српском језику?*⁵

³ https://www.b92.net/zivot/vesti.php?yyyy=2022&mm=03&dd=22&nav_id=2126764 (приступљено 12. IV 2022)

⁴ <https://nova.rs/kultura/izabrano-je-25-najruznijih-srpskih-reci-poslednja-ce-vas-nasmejati/> (приступљено 12. IV 2022)

⁵ <https://www.kurir.rs/zabava/zanimljivosti/3906131/najruznije-reci-u-srpskom-jeziku> (приступљено 12. IV 2022).

Наводи се податак да је избор спроведен на Инстаграму и да су на првом месту по броју гласова *нероткиња*, *кева*, *гркљан*, *јалов* и *копиле*, а да је победу однела реч *копиле*. Новинар је коментарисао да ниједна од најружнијих речи није псовка и да су најружније речи везане за области у којима смо најрањивији: „Углавном је све везано за децу и мајке. Оно где смо најрањивији. Речи не можемо одвојити од значења.” Овај коментар је сасвим тачан.

И на крају – покушаћемо да и у наредним годинама одржавамо манифестације које ће јавност држати будном и које ће нас подсећати на чињеницу да је брига о српском језику у ствари брига о нама самима.

ЛИТЕРАТУРА

Драгићевић 2018: Рајна Драгићевић, *Српска лексика у прошлости и данас*, Нови Сад: Матица српска, 2018.

Петрухина 2012: Е. В. Петрухина, Использование словообразовательных ресурсов церковнославянского языка в современном русском языке, у: *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима*, главни уредник Рајна Драгићевић, Београд: Филолошки факултет, 271–289.

Станковић 1996: Богољуб Станковић, О положају црквенословенизама и русизама у српском књижевном језику, *Научни састанак слависта у Вукове дане 25/2*, 377–385.

Райна М. Драгичевич

РАССВЕТ И ДРУГИЕ САМЫЕ КРАСИВЫЕ СЛОВА СЕРБСКОГО ЯЗЫКА

Резюме

В статье представлен текст лекции, состоявшейся 14 апреля 2022 г. в Задужбине И. Коларца, в рамках цикла «Март, месяц сербского языка». Одним из мероприятий в рамках этого мероприятия стал выбор самого красивого слова сербского языка. На сайте Обще-

ства сербского языка и литературы Сербии было опубликовано приглашение ученикам со всей Сербии прислать слово, которое, по их мнению, является самым красивым словом в сербском языке. В этой статье анализируются с разных сторон слова полученные на конкурсе, и приводятся определенные выводы, которые могут быть полезны для лингвистов, особенно лексикологов и дериватологов, а также для психологов и социологов.

Ключевые слова: самое красивое слово, заря, лексикология, дериватология, сербский язык.